

יהודים אפגניים מוצאים מקלט בביתו של הרב קוק בימי המנדט

[בן ציון יהושע](#)

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (לטביה 1865-
ירושלים 1935)

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (לטביה 1865- ירושלים 1935), הרב הראשי האשכנזי הראשון (1921). נטל על עצמו סיכון שיכול היה לפגוע במעמדו וביחס השלטונות הבריטיים אליו, כשנתן בביתו מקלט לשוהים יהודיים לא חוקיים שעמדו להיות מגורשים חזרה לארצות המוצא שלהם. מראשית דרכו הרב קוק [הראי"ה] התייחד בכוח האמונה ובאהבה עזה לאדם, לישראל ולארץ ישראל. מידות אלו, יחד עם שליטתו הפנומנלית בכל תחומי הידע התורני ויכולת הביטוי שניחן בה, עשו אותו לדמות מרכזית גדולה בעם ישראל. פתיחת שערי ביתו לשוהים בלתי חוקיים, תוך סיכון רב לפגיעה בו, בבני ביתו ובמקורביו, רק מוכיחה בעליל על

היותו אוהב ישראל ללא הבדל עדה או מוצא. בכל הזדמנות הוא התריע נגד הגזירות על העלייה וההתיישבות, קרא לעלייה לארץ ישראל ועודד את רוח היישוב בתקופות קשות ביותר.

מעשה שהיה כך היה:

אבי, מולא רפאל יהושע-רז, היה מעולי אפגניסטן הראשונים, שהגיע כילד מאפגניסטן לארץ ישראל בשנת 1898. הוא נשא גם את שמו של אביו מולא יהושע רז, שהיה רוכל נודד בכפרים המוסלמים שסבבו את העיר הראת. חורף אחד, בהותירו את רעייתו בהיריון, יצא סבי מולא יהושע רז רכוב על חמורו אל הכפרים המושלגים. שודדי דרכים בזזו את כל רכושו וגם את בגדיו החמים נטלו ממנו. רוצחיו קשרו אותו ערום לעץ והוא קפא למוות תחת מעטה השלג הכבד. רפאל יהושע רז נולד יתום. אמו התפרנסה מכביסת בגדי עשירים על גדת הארי רוד, הננה הזורם ליד העיר הראת. בהיותו כבן שלוש-עשרה, מבלי להודיע לאיש, הצטרף יום אחד לשיירת גמלים ובמסע שארך חודשים, שכלל הליכה רגלית לאורך מאות קילומטרים ברגל, הוא הגיע לירושלים ממש באותה שנה שבה ביקר הקיסר וילהלם השני ובעקבותיו בנימין זאב הרצל. הוא נמנה על הצופים שמחאו כפיים לקיסר. כל אותה עת, סבתי חנה הייתה בטוחה שהילד היתום מאב מצא את מותו.

אבי נקלט היטב בירושלים ובגיל צעיר יחסית הוא היה ממורי הדרך הראשונים בארץ שהובילו שיירות של סוסים ופרידות אל טבריה ומירון ושאר ערי קודש. בשאר ימות השנה ניהל את חנותו בשכונת הבוכרים בירושלים. מהר מאוד הוא התאזרח בירושלים ונשא לאישה את בכורה-יוכבד, בתו של מולא מתתיה חנוכה, יליד מרב שבטורקמניה, ואימה הספרדייה בת למשפחת אלקלעי, מהמשפחות הספרדיות הוותיקות בירושלים. מולא רפאל נודע בירושלים הן כמורה דרך והן כמספר הסיפורים של השכונה.

בראשית שנות השלושים של המאה העשרים נודע למשפחתו באפגניסטן כי הבן האובד רפאל יהושע חי וקיים. הוא קיבל הודעה כי משפחתו רוצה לעלות לארץ. ברור היה לאבי כי אין סיכוי לאמו חנה לאחיותיו יוכבד ורחל ולאחיו נוראל רז ומשפחותיהם לקבל סרטיפיקט ועל כן הסדיר להם אבי אשרת תייר, שאפשרה להם לשהות בארץ שישה חודשים בלבד תמורת פיקדון והתחייבותו של אבי שבתום שישה חודשים יחזרו ה'תיירים' לארץ המוצא. אבי שילם דמי פיקדון בסכום נכבד לשלטונות וחתם על התחייבות והמשפחה קיבלה אשרת תייר, יצאה מאפגניסטן, עברה מערבה את כל איראן ומבגדד נסעה באוטובוס שהגיע לירושלים עד לרחוב הרב קוק בימינו, שם הייתה תחנת ההסעה לבגדד. במעלה הרחוב, לא הרחק מבית חולים של דוקטור טיכו התגורר הרב אי"ה קוק, רבה הראשי האשכנזי של ארץ ישראל. דמות נערצת שזכתה לכבוד גם מצד הבריטים.

ששת החודשים שבהם שהיו ה'תיירים' בירושלים היו חודשים מלאי שמחה ודאגה כאחד. היה ברור שבתום שישה חודשים על אבי להביא את משפחתו לרחוב הרב קוק, להפקיד את יקיריו בידי המשטרה המנדטורית ולקבל אישור שהנוסעים עד אחרון שבהם עלו לאוטובוס בדרכם חזרה לבגדד. מלכתחילה לא התכוון אבי להפקיד את משפחתו בידי הבריטים כדי לסלקם מן הארץ. הוא הקדים ובא בדברים עם אנשי ההגנה בירושלים, שאמרו לו חד וחלק כי עליו להביא את המשפחה ביום המיועד ולהפקידם בידי הבריטים כדי שיעלו לאוטובוס הנוסע חזרה לבגדד ולא לשכוח לקבל שובר אישור שהמשפחה בשלמותה עלתה על האוטובוס.. רק נס יכול היה להציל את המשפחה האומללה שלא הפסיקה לבכות. כל כוונתם הייתה לחיות בארץ והגזירה שנחתה על ראשם הייתה כואבת במיוחד. ביום המיועד הם הועלו לאוטובוס ברחוב הרב קוק ואבי קיבל אישור על הפקדת המשפחה בידי השלטונות והוא הסתלק מיד מן המקום..

לפתע הגיחה חבורת אנשי 'הגנה' עמוסים בדברי מתיקה ומשקאות אלכוהוליים. הם ביקשו מן השומרים לחגוג כביכול את הפרידה מה'תיירים'. הם השקו את השוטרים הבריטיים בבקבוקי ויסקי והציעו להם כיבוד חגיגי. כטוב ליבם של הבריטים במשקה, כשלא יכלו להבחין בין תכלת ללבן, קבוצה אחרת משכה את

המשפחה מן הדלת האחורית ובמהירות הבזק נעלמו מן האוטובוס. התיירים לא ידעו על התוכנית דבר וחצי דבר ולאן פניהם מועדות. רק כעבור זמן הבינו כי מצאו מקלט בביתו של הרב קוק. המארחים הנדיבים, הלא הם חברי ההגנה בירושלים, נעלמו לפתע מן העין והשוטרים גילו את מעשה המרמה ופתחו במסע חיפושים נמרץ.

משפחת הרב שהתגוררה סמוך לבית חולים לחולי עיניים של דוקטור טיכו, כיום אחד מן המסעדות היוקרתיות של ירושלים, נטלה על עצמה סיכון שיכול היה לפגוע ברב ובמעמדו. הם זכו לקורת גג ולמזון ולמילות עידוד ונחמה. המשטרה הבריטית לא העלתה על דעתה כי ממש מעל ראשיהם של השוטרים מסתתרת המשפחה. אף איש משטרה לא העלה על דעתו לפגוע בפרטיותו של הרב קוק שמעמדו ביישוב היה מורם.

משטרת ירושלים פתחה במסע חיפושים נמרץ בכל רחבי ירושלים. הם הגיעו קודם כל אל אבי ואסרו אותו ב'קישלה' בעיר העתיקה. כל טענותיו שהוא קיבל אישור הפקדה כדת וכדין היו לשווא. העיתון 'דואר היום' יצא בכותרת שבה קבל על העוול שנגרם לאבי, שהרי הוא כאזרח נאמן הפקיד את משפחתו כחוק ומדוע נשלח למעצר. הלחץ הציבורי נשא פרי ואבי שוחרר כעבור זמן לא רב.

החיפושים של הבריטים נכשלו. משפחת הרב קוק אירחה את ה'תיירים' כמה ימים עד שנרגעו הרוחות. באחד הלילות הגיעו אנשי ההגנה והעבירו את ה'תיירים' לאם המושבות פתח תקווה, שם הקימו את ביתם והקימו דורות חדשים על אדמת ארץ ישראל.

מאמרים אחרונים של [בן ציון יהושע](#)

דרך המשי: אוזבקיסטן – עולם של אגדה ומסורת צבעונית | מילואים בשדות האורז סיפורים - פרק | טשקנט עיר הלחם - עקורים במלחמת העולם השנייה | מנחם אוסישקין – האיש שהנציח את עצמו בחייו | יהודים אפגניים מוצאים מקלט בביתו של הרב קוק בימי המנדט | מוכר הספרים מקאבול – קרבן של עיתונאית נורבגית | לרשימת המאמרים המלאה של [בן ציון יהושע](#)

תגיות נושא : ירושלים | רבנים | הרב קוק | תולדות ארץ ישראל | אפגניסטן

[תגובה למאמר](#)

[לדיון המלא בפורום](#)

1	יפור האמיתי
: עצה (23:46:45 2006-12-27) בתגובה ל emago	

<p>סממנים של סרט הוליבודי. עלייה ציונות, דמות הסב הקופא למוות בשלג, הבורח כילד לפלשתינה והופך להיות מורה דרך ומספר סיפורים ולבסוף להעלות את המשפחה ארצה. ימי המנדט הבריטי, החיפושים אחר המשפחה, נה ומעל כל אלה עולה דמותו המופלאה של הרב הפלאי הרב קוק. אך אין זה קולנוע אלא סיפור אמיתי ומרגש של יידי' הסופר בן ציון יהושע.</p>	
הגב להודעה זו	

10	מה לבתי ספר לקולנוע
<p>סופר (10:15:12 2007-05-28) בתגובה ליהודה עצבה, (1)</p>	
<p>האך מעוררים את בתי הספר לקולנוע לחפש חומר מההסטוריה שלנו, כדי את הנוער והמבוגרים לעם ולארץ, בתקופה כה חסרת עניין בעבר ורק על הווה אפילו אם בהעמקה זה לא עוזר להרגיש קשר עם העבר. שימו לב רטי "רומנים הסטוריים" יש בין הסרטים האמריקאים.היום כשהמידע עובר דרך התקשורת צריך למצוא דרך לקולנוע.</p>	
הגב להודעה זו	

2	ספור מעורר רגשות, אך גם מחשבות
<p>שמיר (00:46:22 2006-12-28) בתגובה ל emago</p>	
<p>סיפור חיים מרטיט, מעורר רגשות, אך גם סיפור סמלי ומעורר מחשבות, לאור העובדה שצאצאיו של אותו יהודי שנעקד והומת בידי בני בליעל כיום היום בארץ, והגזע לא נכרת. הסיפור מזכיר לי את עלילת "טורו" לא של אלתרמן "על אם הדרך".</p> <p>גם הדרך עץ עמד, עמד נופל אפיים. נממה, בן. הלילה רד, ליל סער על המים. ילד. הספינה על צד, נוטה מזעף רוח. גם הדרך עץ עמד, אין ציץ ואין תפוח.</p> <p>עץ אי פעם, בן, אבי אמך הגיע. ערבית בעץ קינן, ובד הוא לא הניע. בו ראש אבי אמך, פניו לירושלים. בבכי תפילת מנחה, עם אלוהיו בשניים.</p> <p>ה העץ אביר, בן, נקשר, עקוד בחבל. ושוט הכוהו, בן, וחם תימר ההבל.</p>	

זיה כאש אדום השוט החד מחרב,
אביך ארצה דום, לעת מנחה, עם ערב.

ממזבחו לאט, פניו לירושלים.
ילד. הספינה על צד, כורעה, נושקת מים.
ת הספינה על צד, עולה שלופת ציפורן!
ם הדרך עץ נכרת, נכרת ויהי לתורן...

ילד. שער התהילה לתורן יפתח.
גם היום עמוד תפילה, הוא גם היום מזבח.
ם הדרך עץ עמד, ולא יפול אפיים.
ילד, הספינה על צד חותרה, בוקעת מים!

בשיר זה היה נטוע באדמת הגולה, כמו היהודי שניסה להתערות בארצות
בו, אך נשא תמיד את עיניו מזרחה ("בשנה הבאה בירושלים"). אל העץ הזה
האב, ואילו וילדו הפך אותו לתורן הספינה העושה דרכה מזרחה, לא".
ים "לא ייפול אפיים" מבוססות על הפסוק "ושבע יפול צדיק וקם". העם לא
ד, אומר השיר, למרות שרבים רצו ועדיין רוצים להכחידו. אגב, השיר הזה
סע על מעשייה חסידית על הבעל-שם-טוב, שהלך לחפש את שותפו לעולם הבא.
ו לו יהודי בעל גוף, חוטב עצים פשוט, שגר בבקתה עלובה. היהודי הוליך
הבעש"ט ליער, הראה לו את העץ שאליו עקדו הקוזקים את אביו ושרפוהו
. אבי היה דק ורך כקנה, אמר חוטב העצים, אך אם ינסו לשרוף אותי,
גופי להבה כה גדולה שתשרוף את היער כולו.
המעציב הוא שהסכנה הקיומית לא חלפה, והיא ממשיכה להדריך את מנוחתנו
אחר עלייתם של רבים מיהודי העולם לא". אין נחת ליעקב.

הגב להודעה זו

3	שה מרתקת ומעניינת
חקק (12-28-2006-12:43:07) בתגובה לזיוה שמיר, (2)	
<p>תי בעניין רב את הפרשה המרתקת. הרב קוק עבר בחייו תלאות רבות ונרדף די הציבור החרדי, שהחרימו ופרסם עליו פשקוילים מכוערים עם בחירתו האשכנזי הראשי הראשון לארץ ישראל. זכור המאבק של הרב זוננפלד ושל זו יעקב ישראל דה האן, ואת הצער הרב שנגרם בזמנו לרב קוק עקב רדיפה קירבה שלו לסופרים החילונים והרצון שלו לקרב רחוקים ידועים. האהבה לסופר ברנר מתוארת אצל נחום גוטמן. והיום ידוע לנו מארכיון הרב קוק, בן יהודה היה בקשרי מכתבים עם הרב קוק והתייעץ עמו בבחירת מלים זונו. פרשה זו שמתוארת על ידי בן ציון יהושע מאירה את הפן האנושי ב האדם של הרב קוק. "ישר כוח לבן ציון יהושע שגאל פיסת היסטוריה זו ד אותה בעט אמן.</p>	
הגב להודעה זו	

4	דים אפגניים
---	--------------------

emagob (16:40:20 2006-12-28)

ר מרגש, הרטיט את נימי נפשי. המציאות עולה על כל דמיון. כמעט כל
יחה בישראל עברה תלאות כאלה ואחרים, סיפורי חיים החובקים בחובם את
ת ההיסטורית של העם היהודי. הכותב הוא סופר ידוע, המעלה את קורות
יחתו במאמר כתוב מעשה אומן, כמו מכחול לצייר. קראתי את "שתיקת
נגול" בה האב דמות מאוד דומיננטית, מספר סיפורים וכל השכונה מתאספת
ב מידי ערב לשמוע את סיפוריו. גם במאמר האב הוא זה הלוקח לידי את
משפחתו ופועל רבות לאיחוד המשפחה. על הרב קוק ידוע עליו ועל מעשיו
ג, אך אותם המעשים שלא סופרו עליהם מי ידע. עוד מאמר החושף ולו במעט
עליתם של יהודי אפקניסטן ואחרים.

הגב להודעה זו

5

ה סיפור נפלא

emagob (18:41:27 2006-12-28) שקד

ה לבן ציון יהושע שמאיר את עינינו ומכיר לנו עוד ועוד פינות לא
ת על תולדות עמנו, תוך סיפורו הנפלא על קורות משפחתו עד עלייתה
אל והשתקעותה בה. נהננו מאד.

הגב להודעה זו

6

רק מקווה

emagob (00:40:50 2006-12-29) ג'טי נגהי

נצטרך לשמוע עוד סיפורים כאלה על מצוקות ביימנו אנו. עם כל מה שמתרחש סביבנו עכשיו, אנו
ים למצוא את עצמנו שוב בספורי בלהות שמאפיינים אוכלוסיות פליטים. אני מאד מקווה שלא יקומו
דורות הבאים אנשים שיספרו את הסיפורים שלנו.
אומרים הסינים? שיהיו לך חיים מעניינים. בסין זאת קללה נוראית

הגב להודעה זו

7	אי הלפיד
עזידי (10:29:15 2006-12-29) בתגובה ל emago	
<p>ר עליה מותח ומאלף, עם Happy end. לכל מקרינה דמותו של הרב קוק תערובת של קדושה, אנושיות, תעוזה, רבות פעילה בתלאות הקיום היהודי תחת הכיבוש הבריטי. על כך נאמר - כל יל נפש אחת כאילו הציל עולם ומלואו.</p> <p>ע דמותו של רפאל יהושע רז שכבר בהיותו נער יתום מאב פילס דרכו אל זכנה להקים בה את ביתו ומשפחתו. לא נח עד שהצליח לחלץ את שארית נחתו מגלות אפגניסטן, תוך נטילת סיכונים, כמסופר.</p> <p>נשאי הלפיד, וממשיך דרכו, ניצב המספר בן ציון יהושע, שתקצר היריעה אר את פועליו להעלאת יהדות מרכז אסיה וקליטתה בישראל והצלת מורשתה זנית, כמתואר בספרו אוק-יול דרך לבנה מסע במרכז אסיה.</p>	
הגב להודעה זו	

8	א ספק סיפור מעניין...
emago (23:56:53 2006-12-29) בתגובה ל	
<p>מצטרף ואומר תודה לכותב שמביא לנו מידע מעניין וחשוב כ"כ. ז בתור אחד שלא מאמין, אני מאוד מעריך את הרב קוק, ספק כי הוא היה בנאדם מיוחד במינו.</p>	
הגב להודעה זו	

9	בה מרתקת ומרגשת
emago (13:30:53 2006-12-31) בתגובה ל	

ס שחי בארץ באותה תקופה, כמו המחבר, מרגש אותי מאד כל סיפור על אותה
פה הרואית של אנשי הישוב בארץ. מה גם שלאחרונה אנו שומעים על אפגניסטן
זקה כארץ מפחידה. בנוסף לכל ובעיקר אני שמח שהיתה לי הזכות לפגוש את
ר המאמר שתולדות משפחתו כל כך מרתקות. תהליך של התקבצות עם ישראל בארץ
אל גם לפני מלחמת העולם השנייה ולמרות ההתנכלות של השלטון המנדטורי
ק ומרגש אותי. בן ציון בעצמו (מחבר המאמר) בנו של רפאל, פעל גם הוא
; לאחר הקמת המדינה, לקיבוץ יהודים מארצות גזרה תוך סיכונים רבים.

מעשים האלו שקידמו את הקמת המדינה בתחילת המאה העשרים מראים לעולם,
מע את הכרזותיו של של אהמדניג'אד האיראני, והתולה את הקמת ישראל כתוצר
השואה, מעידים שאין קשר בין השניים. הישוב לחם למען עליה ועצמאות עוד

זמת העולם השניה וההכרה בזכותנו על ארץ ישראל לא באה רק בשל שואת
במלחמת העולם השנייה.

זום: מאמרו של ב.צ. יהושע מעניין ועל הנוער בישראל שלא שמע על ולא
את הימים ההם, לקרוא מאמרים כאלה. ככל שיירבו כן ייטב לנו.

הגב להודעה זו

אימגו - אודות - רשימת כותבים - צור קשר - פורומים - טיסות

האתר נבנה על ידי:

ניסים עינת